

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-2

BRNO 2015

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 56
Volume 56

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady <i>Head of editorial board</i>	Pavel Kouřil
Redakční rada <i>Editorial board</i>	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor <i>Editor in chief</i>	Petr Škrdla
Výkonná redakce <i>Assistant Editors</i>	Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba <i>Executive Editors, Typography</i>	Alice Del Maschio
Software <i>Software</i>	Adobe InDesign CS5
Vyobrazení na obálce <i>Cover Picture</i>	Brno-Líšeň, hradisko Staré zámky. Raněstředověké denáry (viz obr. 5, str. 167 a obr. 15, str. 171). <i>Brno-Líšeň, Staré zámky hillfort. Early Middle Ages deniers (see Fig. 5, Pg. 167 and Fig. 15, Pg. 171).</i>
Adresa redakce <i>Address</i>	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk <i>Print</i>	Azu design s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2015

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright © 2015 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

opticky tak vystupoval z okolních světlejších vrstev jílu. Objekt šachty byl vzhledem k potřebě používání komunikace při stavbě archeologicky zkoumán jen z části. Po vymezení místa budoucího výkopu, byly postupně uměle po 0,20 m odebírány vrstvy výplně v něm se nalézající, pro dokumentaci byl ponechán jihozápadní profil objektu. Celkem byly na profilu rozlišeny 4 uloženiny, z kterých byly odebírány vzorky hornin a vzorky naplavení. Od hloubky 1,60 do 4 m byla provedena těžkou technikou kontrolní sonda, kdy bylo zjištěno, že dno jámy tvořila sypká zemina a vrstva křemenných balvanů, kdy některé dosahovaly průměru i přes 1 m. Po tomto zjištění a provedení potřebné dokumentace a zaměření místa pomocí GPS, byla těžební jáma zasypána.

Časově zařadit tento pozůstatek těžební činnosti je problematické. Z písemných pramenů víme, že těžba v této oblasti intenzivně probíhala s většími či menšími přestávkami od 13. století do závěru 18. století. Z výplně šachty nemáme žádné artefakty, které by její vznik dovolovaly datovat již do prvních fází těžby v období vrcholného středověku. Nalezeny byly jen zlomky železných, blíže neurčených předmětů a cihel, vše pravděpodobně z období novověku. Tyto artefakty byly jen v horních vrstvách šachty a mohly se do ní dostat buď splachem z okolní plochy při erozi, čemuž by nasvědčovala jasně patrná splachová vrstva ve výplni objektu, nebo při jejím pozdějším úmyslném zasypávání. Jelikož se šachta nalézala přímo pod prašnou komunikací, která je identifikovatelná jen schematicky na I. vojenském mapování z 2. poloviny 18. století, a potom ji lze s určitostí ztotožnit s cestou zobrazenou na II. vojenském mapování z 30. let 19. století (<http://oldmaps.geolab.cz>), tak lze usuzovat, že musela být zasypána nejpozději někdy v tomto období, respektive před ním, než zde komunikace vznikla. Výsledky archeobotanické analýzy ze stejných vrstev, ze kterých pochází artefakt, ukazují jen na větší časový rozptyl od středověku po novověk.

Otázkou také zůstává, jaká surovina zde byla těžena. Plinkout se nachází v pruhu či pásmu vranské skupiny devonského stáří; nachází se zde železné rudy, doprovázené barevnými kovy (Karel, Marek 2011, 4, 19). Není pochyb, že v okolí Plinkouta se železná ruda těžila, existuje proto dostatek dokladů v písemných pramenech. Nicméně v širší dané oblasti byly využívány i ložiska barevných kovů a to hlavně stříbra, ale i zlata. Při vyčerpání povrchových ložisek zlata bylo nutné těžít z větších hloubek. Zájem byl především o tzv. suché terasy v místech bývalých toků řek a nad stávajícími toky. Sedimenty byly vyhledávány pomocí šachtic (Novák 1985, 34; Karel 2011, 6). To, že nalezená šachta na kopci jižně nad Plinkoutem, mohla sloužit i k těžbě zlata, nám napovídá dochovaný starší název kopce „Zlatý vrch“, a také místní pověsti o dávné těžbě zlata. Pravděpodobně zde v minulosti pramenil i drobný vodní tok, čemuž odpovídá i geologické složení v podobě splachových, nepevných a smíšených sedimentů. Z identifikovaných hornin zde byl křemen, břidlice a fylit. Dnes v místě žádná po-

vrchová vodoteč není, ke změně hydrologických poměrů v oblasti mohlo ale dojít v důsledku vytvoření rozsáhlé zemědělsky využívané plochy.

Bohužel oblast v okolí Plinkouta se zatím nedostala do popředí badatelského zájmu. Do dnešní doby nebyly sepsány dějiny obce, bližší vědomosti o historické těžbě tak postrádáme. Zatím je tato objevená šachta jediným zaznamenaným těžebním útvarem na jihovýchodním katastru obce, protože dosud známá historická těžební oblast se nacházela severně a severozápadně od obce. Na území lesa od Plinkouta směrem k Břevenci a Rudě je dodnes možné nalézt příznaky po zasypaných těžebních šachtách a haldách hlušiny.

Martina Kršková

Literatura

- Karel, J. 2011:** Starobylé hory hankštějnské a kamenohorské. *Střední Morava (Vlastivědná revue)* 17 (31), 4–27.
- Karel, J., Marek, M. 2011:** Proslulé hory hankštejské a kamenohorské. *Rýmařovský horizont* 23, 4–5, 19.
- Novák, J. 1985:** Těžba a rýžování zlata v Jeseníkách. *Vlastivědné listy Severomoravského kraje* 11(2), 30–32.
- Pinkava, V. 1922:** *Vlastivěda moravská II, Místopis Moravy I, Olomoucký kraj, Unčovský a Rýmařovský okres*. Brno: Musejní spolek.
- Richter, P. a kol. 1998:** *Paměti obce Dlouhá Loučka*. Dlouhá Loučka: Obecní úřad.

Resumé

Dlouhá Loučka (Kat. Plinkout, Bez. Olomouc), „Ve Zmole“. Hochmittelalter, Neuzeit (?). Bergbau Schacht. Rettungsgrabung.

DOLNÍ VĚSTONICE (OKR. BŘECLAV)

Dolní Věstonice č. p. 41. Středověk, novověk. Ojedinelý nález – lidské kostry. Záchraný výzkum.

V období od poloviny září do začátku října 2013 byly při hloubení základů nového sklepa při domu č. p. 41 zachyceny tři lidské skelety. Výkop byl proveden v sedimentu bývalého hnojníku jílovitého charakteru, jehož dno se nacházelo zhruba 2,20 m od povrchu. První skelet (A) byl vyzvednut majitelem pozemku v domnění, že se jedná o prase domácí. Po nálezů lebky tohoto jedince, kdy bylo zřejmé, že se jedná o člověka, byla přivolána Policie ČR a pracovníci Archeologického ústavu AV ČR, Brno. Samotné vyzvednutí zbývajících dvou skeletů (B + C) bylo dále komplikováno vztlínající podzemní vodou, která při dně vytvořila přibližně 35–40 cm vrstvu mazlavého bahna (obr. 26). Poslední z obou jedinců (C) byl navíc z velké části překryt sedimentem obou profilů, a proto nebyl vyzvednut celý. Všechny skelety se většínou nacházely v natažené poloze na zádech a na základě

Obr. 26. Detail nálezové situace před vyzvednutím skeletů, Dolní Věstonice č. p. 41. Foto: M. Novák.

Fig. 26. Finding situation in the detail, Dolní Věstonice n. 41 (Břeclav District, Southern Moravia). Photo by M. Novák.

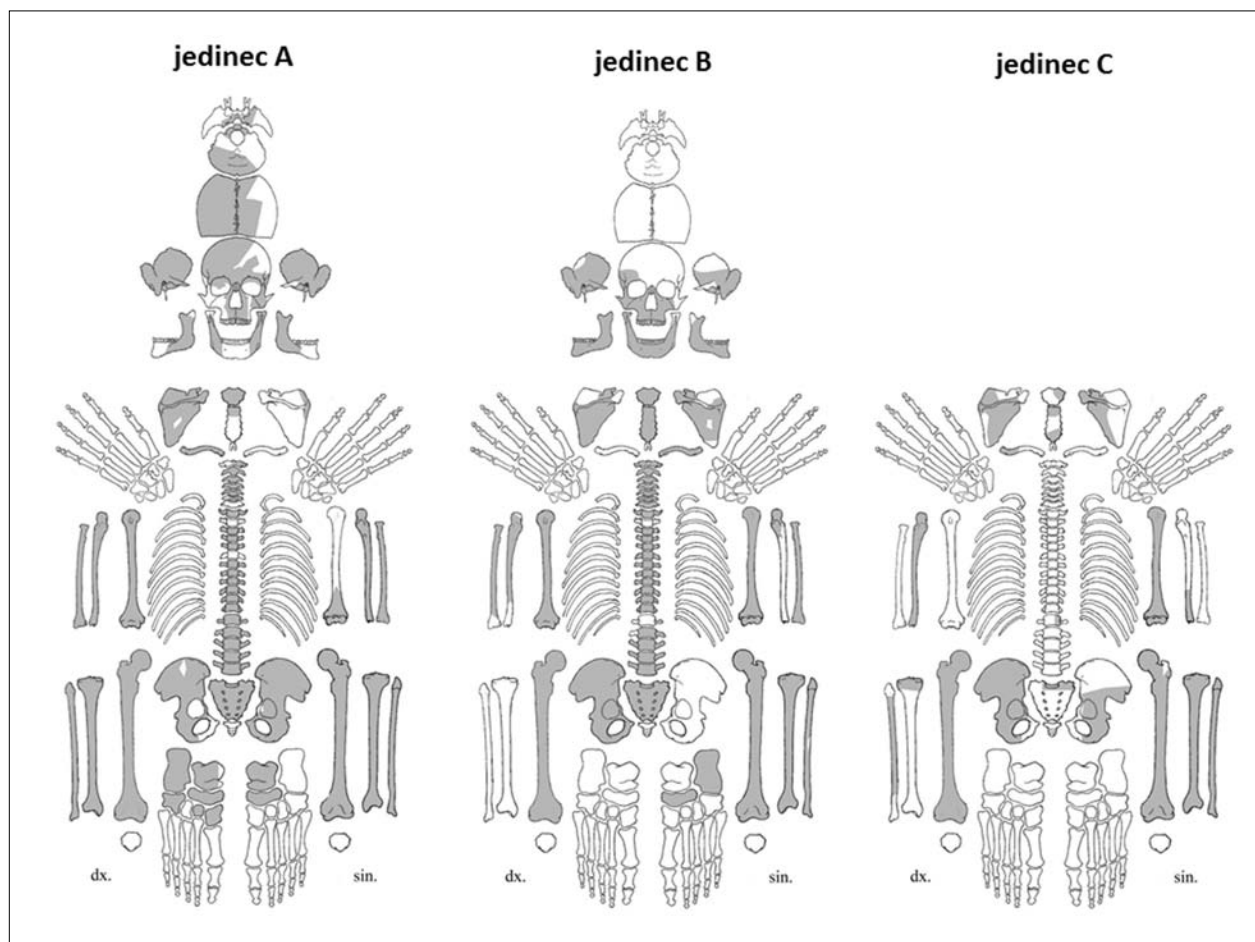
osobního sdělení majitele domu byly překryty vrstvou bílého prášku, pravděpodobně vápna.

Celkem bylo vyzvednuto 422 lidských kostí a zubů, z nichž 72 fragmentů bylo přiřazeno k jedinci A, 56 k jedinci B a 22 k jedinci C (obr. 27). Zbývajících 152 fragmentů kostí nebylo možno vzhledem k jejich velikosti (většinou méně jak 2 cm) spolehlivě přiřadit k žádnému z námi sledovaných jedinců. Pohlaví tří sledovaných jedinců bylo odhadnuto podle kostěných pánví na základě DSP programu podle Murail a kol. (2005) jako dvě mužské (jedinci A+B) a jedno ženské (C). Dožitý biologický věk byl odhadnut na základě metody Lovejoye (1985), hodnotící abrazi zubů, následovně: u jedince A na 24 – 30 (fáze E), u jedince B na 20 – 24 let (fáze D) a u jedince C nebylo možno věk podle této metody odhadnut, přesto vzhledem k plnému srůstu všech epifýz dlouhých kostí a nepřítomnosti degenerativních změn na kloubech souvisejících s věkem, můžeme konstatovat, že se jedná pravděpodobně rovněž o dospělého jedince mladého věku (adultus I–II). Výška postavy byla stanovena na základě metod Pearsona (1899), Breitingera (1937) a Bacha (1965) v intervalu: jedinec A 167,6 – 178,1 cm; jedinec B 159,3 – 174,7 cm; jedinec C 149,3 – 164,0 cm. Soubor doprovázely ještě dva fragmenty dětských kostí.

Z patologií byly zaznamenány následující: u lebky jedince A mají všechny zuby vrstvu supragingiválního zubního kamene. Lebka jedince B má v horním zubním oblouku dva granulomy, jeden u kořene pravé M1 a druhý u levé I2. Pravá M2 chybí a v oblasti jejího kořene je cysta. Oba M1 mají rozsáhlý zubní kaz, pravá M1 na zubním krčku a levý M1 pod vlivem kazu již nemá korunku. Levá I2 má korunku dorsokraniálně zalomenou, vzhledem k obrusu si ji jedinec za života buď zlomil, nebo zub pravidelně využíval k jednotvárnému druhu činnosti, pod jejímž vlivem došlo k takto rozsáhlému poškození. U jedince A se křížová kost (os sacrum) skládá z šesti obratlů a je zde zcela otevřený páteřní kanál (ca-

nalis sacralis apertus). Rukojeť hrudní kosti (manubrium sterni) je srostlá s tělem (corpus sterni) a v místě druhého žebního zářezu (incisura costae) nebyl první sternbrae srostlý s druhým. Jedná se o epigenetický znak. K rukojeti hrudní kosti je přirostlý kousek prvního žebra (costa prima). U jedince B se dále nachází v dolní třetině vnější hrany lopatky (margo lateralis scapulae) výrazný kostěný výstupek na místě odstupeku oblého velkého svalu (musculus teres major). Na levé holenní kosti byly dále zaznamenány čtyři záseky na vnější straně (facies lateralis), z čehož dva pokračují dále i na lýtkové kosti téže končetiny. Podle tvaru zásahu se jedná o stopy po ostrém kovovém předmětu, s největší pravděpodobností motyky, které však byly vytvořeny postmortálně. U jedince C nebyly zaznamenány žádné patologie.

Společně s lidskými skelety bylo vyzvednuto celkem 12 fragmentů zvířecích kostí a zubů. Jednalo se o fragment mandibuly prasete domácího (*Sus scrofa f. domestica*), který je zlomen v místě první izolované stoličky, fragment dále obsahuje zcela prořezanou M2, založenou, avšak neprořezanou M3. Z dalších nálezů to byly fragment ptačí pánve ptáka malé až střední velikosti, fragment rybí kosti, tři fragmenty kostí a jeden fragment zubu středně velkého savce a pět druhově blíže neurčitelných fragmentů kostí. Soubor sice doprovázel ještě jeden rostlinný makrozbytek, přesto jsme nezaznamenali žádný další doprovodný předmět, který by nám umožnil bližší chronologické zařazení nálezu. Současně s tím, vzhledem k charakteru místa nálezu (bývalé hnojiště) nemůžeme ani jednoznačně říci, že zachycené předměty bezprostředně souvisí s lidskými skelety. Vzhledem k poloze nálezu ve vzdálenosti zhruba 30 m od kostela se můžeme domnívat, že k pohřbení lidských těl došlo až za hřbitovní zdí. Se hřbitovem by naopak mohl souviset další antropologický nález – kosti bérce a nohy (*skeleton cruris et pedis*), zachycený začátkem července 2014 při hloubení kanalizační sítě v prostoru veřejné komunikace (u koste-

Obr. 27. Schéma zachovalosti kostí všech tří sledovaných jedinců, Dolní Věstonice č. p. 41. Autorky: M. Prachařová a M. Kovaříková.

Fig. 27. Schematic visualisation of human bone preservation, Dolní Věstonice n. 41 (Břeclav District, Southern Moravia). Picture by M. Prachařová and M. Kovaříková.

la, při rozhraní domů č. p. 43 a 42). Nálezová situace byla rozvlečena a velmi poškozena stavební technikou.

Sandra Sázelová, Marie Prachařová,
Michaela Kovaříková, Martin Novák

Literatura

- Bach, H. 1965:** Zur Berechnung der körperhöhe aus der langen Gliedmassen Knochen weiblicher Skelette. *Anthropologischer Anzeiger* 29, 12–21.
- Breitinger, E. 1937:** Zur Berechnung der Körperhöhe aus der langen Gliedmassen Knochen. *Anthropologischer Anzeiger* 14, 249–274.
- Hudák, R., Kachlík, R. 2013:** *Memorix anatomie*. Praha: Triton.
- Lovejoy, O. C. 1985:** Dental wear in the Libben Populaton: Its Functional Pattern and Role in the Determination of Adult Skeletal Age at Death. *American Journal of Physical Anthropology* 68(1), 47–56.

Murail, P. a kol. 2005: DSP: A tool for probabilistic sex diagnosis using worldwide variability in hip bone measurements. *Bulletins et Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris* 17(3-4), 167–176.

Pearson, K. 1899: Mathematical Contribution to the Theory of Evolution. On the Reconstruction of the Statue of Prehistoric Races. *Philosophical Transactions of the Royal Society, Series A*, 169–244.

Ortner, J. D. 2003: *Identification of Pathological conditions in Human Skeletal Remains*. Amsterdam, London, New York: Academic Press.

Resumé

Dolní Věstonice (Břeclav District), house number 41. Since autumn 2013, several human skeletons or their incomplete fragments dated to the Middle Ages or younger period were detected during various private or public building activities held in the village of Dolní Věstonice.